

OLIIY TA'LIMDA TALABALARNING O'QUV FAOLIYATINI PEDAGOGIK BOSHQARISHGA PROFESSOR-O'QITUVCHILARNI TAYYORLASH TEXNOLOGIYASI

Avazov A'zam Januzaqovich

A.Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika universiteti,
i.f.f.d. (PhD), dotsent, azamavazov20@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada professor-o'qituvchilarni talabalar o'quv faoliyatini boshqarishga tayyorlash texnologiyasi bosqichlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: shaxsiy (qadriyatli), tizimli-faoliyatiy, refleksiv jihatlar, pedagogik boshqaruv, konseptual, refleksiv-semantik.

Аннотация

В данной статье рассматриваются этапы технологии подготовки профессорско-преподавательского состава к управлению учебной деятельностью студентов.

Ключевые слова: личностное (ценностное), системно-деятельностное, рефлексивные аспекты, педагогическое управление, концептуальное, рефлексивно-смысловое.

Abstract

This article examines the stages of the technology of preparing professors and teachers to manage students' educational activities.

Keywords: personal (valuable), system-activity, reflexive aspects, pedagogical management, conceptual, reflexive-semantic.

Professor-o'qituvchilarning talabalarning o'quv faoliyatini yangi pedagogik boshqarishga tayyorligi dinamikasini aniqlash uchun tayyorgarlik natijalari professor-o'qituvchilarning malakasini oshirish boshlanishidan oldin va o'rtacha bir yil o'tgach (ushbu davrda) o'zaro bog'liqligi aniqlandi.

Professor-o'qituvchilarning talabalarning ta'lim faoliyatini pedagogik boshqarishga tayyorgarligi quyidagi jihatlar bo'yicha baholandi: shaxsiy (qadriyatli); tizimli-faoliyatiy; refleksiv.

Bundan tashqari, baholash uchun anketalar, kommunikativ faoliyatning test kartasi, faoliyat natijalarini tahlil qilish (metaloziya va o'quv-uslubiy majmua elementlari), refleksiv varaqlardan foydalanilgan.

Malaka oshirish fakultetida bir yoki ikkita kursdan o'tgandan so'ng, boshqaruv faoliyatdagi o'zgartirishga shaxsiy qiziqish ko'rsatkichi (o'rtacha 27 foizga), davom etayotgan o'zgarishlarni tizimli tushunish (24 foizga) bo'yicha eng katta o'sish qayd etildi.

OTM professor-o'qituvchilarining tayyorgarligini o'z-o'zini diagnostikasi navbatdagi malaka oshirish kursi tugashidan oldin va undan keyin amalga oshirildi va jalb qilish bilan bog'liq metakognitiv loyihalar bosqichlarida pedagogik boshqaruv funksiyalarini bajarish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarning o'sishini aniqlashga imkon berdi (1-jadval).

1-jadval Ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar sharoitida professor-o'qituvchilarning talabalarning ta'lim faoliyatini pedagogik boshqarishga tayyorgarlik darajalarining dinamikasi

O'qituvchining tayyorgarlik darajalari	Malaka oshirishgacha %	Malaka oshirish yakunida %
past	72	43
o'rta	19	40
yuqori	9	17

Professor-o'qituvchilar har bir bosqich bilan bog'liq o'z taassurotlarini (qiyinchiliklari, yutuqlari, mulohazalari) bildirdilar. Umumiy tendensiyaning o'rnatishga imkon beradigan aniq bayonotlar misolidan foydalanib, ularni keltirib o'tamiz.

Sezgini shakllantirish bosqichi (ong).

Texnika fanlari bo'yicha professor-o'qituvchi, 12 yillik tajribaga ega: keskinlik hissi bor, bu yerda yana nimani o'rganishim mumkin?

Gumanitar fanlar professor-o'qituvchisi, 9 yillik tajribaga ega: Men tushunmoqchi edim. Men o'rganishga yangi yondashuvlarni o'rganishni xohlardim,

Matematika professor-o'qituvchisi, 21 yillik tajribaga ega: Men hozir dars berishda nimadir noto'g'ri ekanligini tushunaman. Lekin qanday o'zgartirish kerak - bu aniq emas.

Konseptual loyihalash bosqichi.

Iqtisodiyot fanlari professor-o'qituvchisi, 6 yillik tajribaga ega: Men boshqalarni tinglashga arziydi, deb qaror qildim va ularning fikrlari orqali o'zimni ko'rdim.

Texnika fanlari professor-o'qituvchisi, 5 yillik tajribaga ega: Men har doim ham o'z fikrimni ifoda eta olmayman deb o'ylayman. Shuning uchun men har doim ham so'z olib, gapirmayman. Ammo bir guruh talabalar haqida nima deyish mumkin? Siz o'zingizni kuzatib borishingiz kerak.

Pedagogika fanlari professor-o'qituvchisi, 22 yillik tajribaga ega: Ha, men doimo talabalar oldiga ham fan, ham shaxsiy maqsadlar qo'yishga harakat qilgan bo'lardim. Men tushunaman: men uchun shaxsiy maqsad - o'rganish nuqtai nazaridan qayta yo'naltirish.

Tarix professor-o'qituvchisi, 10 yillik tajribaga ega: Men o'zim uchun javob berishim kerak deb o'ylayman: ishimda men uchun asosiy narsa nima?

Tibbiyot fanlari professor-o'qituvchisi, 16 yillik tajribaga ega: Xo'sh, fanni tugatgandan so'ng talabalar nima bilan chiqishadi - buni shakllantirish haqiqatan ham qiyin. O'ylashga arziydi. Men hayron bo'ldim, bu kursdan keyin nima bilan chiqaman?

Texnik fanlari professor-o'qituvchisi, tajribasi 16 yil: Men ko'pincha darslardan norozi bo'laman. Endi men yangi pedagogika bo'limida ishlamoqchi ekanligimni tushundim, lekin bu ish bermadi - oxir-oqibat, hamma narsani o'zgartirish kerak edi. Lekin bu zarur, men hozir aniq tushunaman - bu kerak.

Operasion-faoliyatli bosqichi.

Texnika fanlari professor-o'qituvchisi, 22 yillik tajriba: agar bu DTSda bo'lmasa, fanning mazmuni yadrosini qanday aniqlash mumkin? Noma'lum narsalarni qanday boshqarish mumkin?

Iqtisodiyot fanlari professor-o'qituvchisi, 11 yillik ish tajribasi: optimal bo'lishi uchun kurs ishiga nechta nazorat punkti qo'yilishi kerak?

Pedagogika fanlari professor-o'qituvchisi, 20 yillik tajriba: barcha turdagi o'zaro ta'sirlarni oldindan yozib qo'yish va ular uchun ballni rejalashtirish mumkinmi?

Matematik fanlar professor-o'qituvchisi, 7 yillik tajriba: Aftidan, ancha uyg'un tizim qurilmoqda.

Refleksiv-semantik bosqichi.

Gumanitar fanlar professor-o'qituvchisi, 10 yillik tajriba: endi men o'quv faoliyatini boshqarish bilan shug'ullanmaganimni tushundim - o'z faoliyatim bilan shug'ullanganman.

Iqtisodiyot fanlari professor-o'qituvchisi, 7 yillik tajriba: Men o'zim tushunib etdim, nima uchun nima qilayotganimni tushunmayapman - men bundan ma'no ko'rmayapman. Ha, bu semantik bosqich juda muhim degan ma'noni anglatadi.

Pedagogika fanlari professor-o'qituvchisi, 23 yillik tajriba: Tajriba xazinasiga o'zim bilan nima olib kirishim mumkinligini aytish hali ham qiyin – yaxshilab o'ylab ko'rishim kerak.

Texnika fanlari professor-o'qituvchisi, 21 yillik tajriba: Menimcha, rasionallik bor, men talabalarimning o'quv faoliyatini boshqarishda ushbu texnologiyani qo'llashga harakat qilaman.

Texnika fanlari professor-o'qituvchisi, 24 yillik tajriba: Bilmayman, men kursda biror narsani o'zgartirishni xohlamayman, men ko'p yillar davomida shunday ishlayapman - hamma narsa hamma uchun mos edi.

Tuzatish kiritish bosqichi.

Malaka oshirish fakultetidagi o'quv jarayoni haqida fikr yuritish uchun so'rovnoma taklif qilindi (yaxshi - qiziqarli - to'siq - men o'zim bildim). "Yaxshi" ustunida ular ta'kidladilar: psixologik jihatdan qulay muhit, hamkasblar bilan muloqot; "qiziqarli" - yangi didaktik bilimlar, o'z professor-o'qituvchilik faoliyatiga tashqi ko'rinish, talabalarning ta'lim

faoliyatini pedagogik boshqarishning ma'nosi, uning ahamiyati; "To'siq" - tinglovchilarning ko'pligi, charchoq; "Men o'zim bilan oldim" - yangicha fikrlash, yangi bilim, boshqaruv texnologiyasi.

Xulosa qilib aytganda, texnik va gumanitar fanlar professor-o'qituvchilari o'rtasida o'quvdan so'ng qolgan bosqichlarning ahamiyati jihatidan farq borligi ta'kidlandi.

Professor-o'qituvchilarni tayyorlash natijasi, birinchi navbatda, refleksiv-semantik, konsyeptual loyihalash kabi bosqichlarning ahamiyatini tushunishning o'sishi; qolganlarga nisbatan operativ-faoliyat bosqichining ahamiyati va ahamiyati pasaygan (2-jadval).

Ishlab chiqilgan konsepsiya doirasida professor-o'qituvchilarning pedagogik boshqaruvga tayyorgarligining rivojlanish dinamikasini o'rganish, professor-o'qituvchilarning xatti-harakatlari va faoliyatini kuzatish (refleksiv varaqlar, kuzatish varaqlari, modellashirish, loyihalarni ekspertiza qilish, fanlar bo'yicha ish dasturlari) kompetentsiya formati va o'quv-uslubiy majmua elementlari hamda natijalar tahlilidan foydalanildi.

2-jadval Professor-o'qituvchilarning o'z-o'zini tashxislash natijalari

Bilimlarni loyihalash bosqichlari	Gumanitar fanlar o'qituvchisi		Texnika fanlari o'qituvchisi	
	gacha	keyin	gacha	keyin
Ma'noli-mazmunli (ong)	10 6. 53%	15 b. 61%	10 6. 30%	12 6. 42%
Loyihalash	15 b. 44%	25 b. 62%	10 6. 53%	15 b. 59%
Operasion-faoliyatiy	50 6. 71 %	30*6. 82%	60 6. > 64%	* 60 b. 70%
Refleksiv	10 6. 37%	25 b. 59%	5 6. 17%	15 6. 28% <
Tuzatish kiritish	10 b. 68%	15 b. 75%	8 6. 56%	10 6. 60%

Metodik seminarlar va individual maslahatlashuvlarda professor-o'qituvchilarni metodik qo'llab-quvvatlash boshqaruv tavsifini o'zgartirishga (o'rtacha 51 foizga), amalga oshirilayotgan o'zgarishlarni tizimli tushunishga (46 foizga) shaxsiy qiziqishni oshirishga refleksiv proseduralardan foydalanish (34% ga) imkon berdi.

Intervyuda professor-o'qituvchilar quyidagilarni ta'kidladilar:

- "Agar ilgari men uchun darslarga tayyorgarlik ko'proq ma'ruza materialini tayyorlashni anglatgan bo'lsa, talabalar ko'proq esladim va darsda bilim oldim. Men o'yladim - bu haqiqatan ham eng muhim narsami?";

“Menimcha, o‘zgarish vaqti keldi. Men kursimni o‘zgartirmoqchiman. Kompetensiyani talabalar egallaydi, men esa ularni ularga “berishga” harakat qilaman.”;

Shunday qilib, maxsus tashkil etilgan kadrlar tayyorlash tizimida OTM professor-o‘qituvchilarining yangi pedagogik boshqaruvga tayyorligini shakllantirish zarurligi haqidagi gipotezaning pozitsiyasi isbotlanganligini ta’kidlash mumkin.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro‘yxati

1. J. Khamidov, and K. Akhadova. "THE ROLE OF MATHEMATICS IN THE FORMATION OF DESIGN COMPETENCE OF FUTURE ARCHITECTS AND BUILDING ENGINEERS" Science and innovation, vol. 2, no. A1, 2023, pp. 97-102. doi:10.5281/zenodo.7541432
2. Hamidov, J. A. "Using Multimedia Technology Problems in Professional Education." Eastern European Scientific Journal/Auris–Verlag. de 2019 1 (2019): 187-190.
- A. Avazov, TALABALARNI ZAMONAVIY DIDAKTIK VOSITALAR ASOSIDA KASBIY TAYYORLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. NamDU ilmiy axborotnomasi–2023-yil_9-son
3. Авазов А. Олий таълим жараёнини бошқаришда тадқиқот методологиясининг асослари //Цифровизация современного образования: проблема и решение. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 78-80.
4. Axadova, K. (2023). BO‘LAJAK MUHANDISLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA QO‘LLANILADIGAN ZAMONAVIY METODLAR. O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI. <https://doi.org/https://doi.org/10.5281/zenodo.7807515>
5. Akhadova, K. S. "PROBLEMS OF DEVELOPING MATHEMATICAL COMPETENCIES OF FUTURE ENGINEERS." Academic research in educational sciences 3.3 (2022): 316-323.
6. Ахадова, К. С. "О ГРУППЕ ИЗОМЕТРИЙ СЛОЕНОГО МНОГООБРАЗИЯ." Естественные и технические науки 1 (2014): 14-17.
7. Axadova, Komila. RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA MUHANDISLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. 2023.
8. Ахадова К. Бо‘lajak muhandislarni kompyuter modellashtirish ko‘nikmalarini takomillashtirish tamoyillari / К. Ахадова. – Цифровизация современного образования: проблема и решение. – 2023. – № 1. – С. 144-6.
9. Ахадова, К. (2023). Raqamlashtirish davrida informatika va matematik modellashtirish bo‘lajak muhandislarning kasbiy faoliyati uchun asos sifatida. Современные тенденции

инновационного развития науки и образования в глобальном мире, 1(3), 74–77.

<https://doi.org/10.47689/STARS.university-pp74-77>

10. Axadova K. RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA MUHANDISLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH ILMIY MUAMMO SIFATIDA //TA'LIM VA INNOVATSION TADQIQOTLAR. – 2023.